

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Борисова Н. В.

ВСТУП

Сьогодні, в епоху глобалізації, коли роль міжособистісної комунікації, в тому числі й міжнаціональної, зростає з кожним днем, знання іноземної мови стає не розкішшю, а нормою; запорукою успішного розвитку суспільства. Крім того, іноземна мова виконує значну роль у формуванні особистісних якостей людини (адже за її допомогою стає можливим отримання безпосереднього доступу до культурної спадщини інших країн), підвищення освітнього рівня.

Наразі в нашій країні суттєво зріс інтерес до іншомовної освіти, відкривається дедалі більше курсів, головним чином націлених на підвищення рівня володіння англійською мовою та розвиток комунікативної компетенції. Особи, які закінчили середні та вищі навчальні заклади, щонайменше, повинні досягти порогового рівня володіння іноземною мовою. Чому це не відбувається? Можна перерахувати досить багато факторів, які могли б бути причиною такої ситуації, але в умовах сучасних стандартів, коли на перший план виноситься самоосвітній потенціал особистості (коли вчитель виступає в ролі «диригента», який вказує учням напрям, шлях, який вони за допомогою вчителя, повинні самостійно пройти), головним, на наш погляд, є чинник нестачі мотивації, яку можна підвищити шляхом нетрадиційних форм навчання.

Наведемо, до прикладу, дані соціопитування, проведеного в одному з закладів вищої освіти серед студентів немовних спеціальностей з метою виявити їх основні мотиви щодо вивчення іноземних мов. Серед 200 опитаних, відібраних шляхом стихійної вибірки, 60% відповіли, що вивчають мову, тому що це потрібно за навчальною програмою, 19% – щоб не відрахували, 10% – з метою влаштуватись у майбутньому на гарно оплачувану роботу та побудувати успішну кар'єру, 6% – щоб подорожувати за кордоном та спілкуватися з іноземцями і лише 5% відповіли, що вчать мову, бо це їм справді цікаво.

Отже, на основі цього опитування можна зробити такий висновок, що при вивченні іноземних мов учнями рухають, головним чином,

зовнішні мотиви. Лише 5% опитаних мають внутрішню мотивацію – вивчають іноземну мову, бо це їм подобається.

Наявна певна суперечність: хоча престиж володіння іноземною мовою та її важливість у житті очевидні, спостерігається гострий недолік позитивної мотивації. Для цього необхідно виконати дії, спрямовані внутрішньо мотивувати учнів, створивши умови для розвитку в них особистої зацікавленості та потреби у вивченні іноземної мови, що відповідає різновидам внутрішньої мотивації, зокрема, комунікативній (для безпосереднього спілкування мовою), інструментальній (для позитивного ставлення до різних видів роботи) та лінгвопізнавальній (для позитивного ставлення до мови).

Науковими розвідками щодо нетрадиційних форм навчання займалися такі вчені-методисти: І. Атанайчук, Г. Борецька, Н. Борисова, Т. Михальченко, Л. Нос, В. Сазонова, М. Хома, Н. Христич, І. Чорна та ін.

На нашу думку, нетрадиційні форми навчання іноземної мови мають низку переваг за певними критеріями порівняно з традиційними, а саме: добровільний характер участі, велика самостійність та ініціативність з боку учнів, можливість втілити широкий спектр творчих ідей у життя, проявити себе (важливий аспект самореалізації особистості) тощо, – при вмілому впровадженні в навчальну діяльність (в освітній процес), повинні всіляко сприяти розвитку в учнів позитивної мотивації до вивчення іноземної мови. Отже, актуальність проблеми дослідження зумовлюється необхідністю пошуку шляхів нетрадиційних форм у процесі навчання англійської мови для підвищення мотивації щодо її вивчення.

1. Нетрадиційні уроки в навчальному процесі

У сучасному світі дедалі гостріше проявляється проблема «стандартної освіти». Вчителі мають урізноманітнювати власні уроки для підвищення ефективності навчання. У зв'язку з цим варто застосовувати нетрадиційні методи для розвитку особистості учнів, їх творчих здібностей і досягнення успіху в сучасному суспільстві.

Обов'язкове вивчення іноземної мови уведено до системи загальної середньої освіти і наразі є актуальною проблемою браку нових методів щодо її викладання. Учителям необхідно самим шукати оригінальні методи підвищення ефективності навчання іноземної мови. В результаті чого виникають різні нетрадиційні методики проведення уроку, які нині дедалі частіше практикуються вчителями.

Найважливішим завданням нетрадиційного уроку є прояв здібностей дитини повною мірою і, як наслідок, підвищення її пізнавальної активності. Є дуже важливим правильно обрати нетрадиційний урок з урахуванням психологічних і вікових особливостей старшокласників.

До «стандартних» методів можна віднести такі: викладення нового матеріалу шляхом усного роз'яснення та запису короткого конспекту за темою, перевірка знань учнів за пройденим матеріалом шляхом вибіркового усного опитування або письмової самостійної роботи, постановка домашнього завдання в усній або письмовій формі.

Виходячи з окресленого кола методів, можна зрозуміти, які уроки належать до традиційних, а також вивести визначення нетрадиційних уроків.

Отже, нетрадиційний урок – це навчальне заняття, що має нестандартну структуру, містить у собі прийоми і методи різних форм навчання, засноване на спільній діяльності вчителя та учнів, спільному пошуку, апробації нових форм роботи.

Про навчальні можливості нестандартних уроків відомо давно. Багато вчених, що займаються методикою навчання іноземних мов, справедливо звертали увагу на те, що нестандартні уроки англійської мови не тільки організують процес спілкування цією мовою, а й підвищують пізнавальну активність дітей, які навчаються, розвивають розумову і волюву активність. Нестандартні методи захоплюють навіть найбільш пасивних і слабо підготовлених учнів, що позитивно позначається на їхній успішності.

До найпоширеніших нетрадиційних методів можна віднести:

- захист учнями власних проєктів та ідей;
- постановку казки, проведення гри за темою уроку;
- екскурсію за вказаною темою;
- роботу в групах;
- використання сучасних технологій під час уроку.

У процесі використання цих методів завданням вчителя є, насамперед, організація пізнавальної діяльності учнів, під час якої розвивалися б їхні здібності.

Необхідно відзначити такі функції нетрадиційних уроків англійської мови:

– навчальна функція полягає в тому, що нетрадиційні уроки здатні розвинути в дітей увагу, пам'ять, уміння сприймати і працювати з інформацією та іншими загальнонавчальними навички, а також вміння приймати рішення;

– виховна функція проявляється в тому, що в дітей з'являється вміння спілкуватися, працювати в групі, гуманно й уважно ставитися до того, з ким доводиться працювати;

– розважальна функція – створення атмосфери на уроці, яка здатна ненав'язливо повернути дитину до навчання, викликати в ній позитивні емоції та перетворити урок на незвичайну подію;

– комунікативна функція – навчання дітей навичкам спілкування як українською, так і іноземною мовою, а також уміння правильно висловлювати власні думки;

– релаксаційна функція – розслаблення, зняття емоційної напруги, спричиненої навантаженням від тривалого щоденного шкільного навчання;

– розвивальна функція – виявлення та вдосконалення таких якостей особистості, які необхідні для активізації прихованих особистісних можливостей.

Усі перераховані вище функції нетрадиційного уроку допомагають не лише в навчанні іноземної мови, а й також розвивають особистісні якості школяра.

Враховуючи зазначене вище, використання нетрадиційних уроків англійської мови можливе в різних ситуаціях та різних навчальних закладах. Такі форми навчання можуть проводитися як систематично, так і час від часу, як у великих, так і в невеликих групах, що залежить від застосованих на уроці методик.

Коли розглядати методики, які є найпопулярнішими при проведенні нетрадиційних уроків, доходимо висновку, що нетрадиційні уроки, є несистемним заходом. До системного методу можливо віднести тільки використання сучасних технологій на уроках, але для нього необхідне дороговартісне обладнання, що є не в кожному ЗЗСО.

У сучасній школі, що робить ставку на активізацію та інтенсифікацію навчального процесу, нетрадиційні уроки використовуються в таких випадках: як самостійний метод для опанування певної теми; як цілий урок або його частину (введення, пояснення, закріплення, контроль або вправу); під час організації позакласного заходу; частини (введення, пояснення, закріплення, контролю або вправи); під час організації позакласного заходу.

Щодо питання, яке застосування нетрадиційних уроків є більш ефективним – у групі чи індивідуально, думки різноманітні. Застосування нетрадиційних уроків під час індивідуального навчання є більш ефективним і необхідним, оскільки в групі існують інші стимулювальні способи, до яких належать: конкуренція

однокласників, система оцінювання, система оцінювання однокласників, система оцінок, можливість спілкування та обговорення теми уроку з різними людьми, а при індивідуальному навчанні все зводиться лише до пояснення досліджуваного матеріалу і тому учневі необхідно надати свого роду «розрядку» для підвищення його інтересу до предмета¹.

Призначення нетрадиційних уроків якраз у груповому застосуванні. Учні, спілкуючись між собою, допомагаючи один одному у виконанні творчих завдань до уроку, взаємонавчаються і розкривають у собі нові здібності².

Найбільш популярним у сучасній практиці залишається застосування нетрадиційних уроків з англійської мови після засвоєння якоїсь теми або декількох тем, які виконують контроль навчального матеріалу. Зазначені уроки відбуваються незвичайно, нетрадиційно. Схожа зміна певної обстановки є доцільною, оскільки вона сприяє створенню атмосфери свята при підбитті підсумків результатів щодо виконаної роботи та здатна зняти психологічний бар'єр, який з'являється в звичайних умовах у зв'язку з острахом допустити помилку. На вказаних уроках досягаються найрізноманітніші цілі як методичного, так і педагогічного та психологічного характеру.

Що ж стосується застосування нетрадиційних уроків у різних ЗЗСО, то особливої різниці не спостерігається, як уже зазначалося раніше, в уроку немає точних рамок і стандартів, які б завадили б у використанні нетрадиційних методів навчання, і немає теж чітких меж застосування нетрадиційних уроків із різними людьми та їхніми групами, з чого можна виявити універсальний критерій вказаних уроків.

Наразі навчання іноземної мови розглядають з точки зору комунікативного навчання та вміння спілкуватися. Учень має змогу використовувати комунікативну функцію мови, зокрема на уроці, тому увага всіх зацікавлених цим питанням спрямовується на знаходження резерву щодо вдосконалення занять з іноземної мови для його ефективності, дієвості, та покращення якості навчання. Усьому цьому сприяє включення в навчальний процес нестандартних форм уроку, які допомагають підвищувати рівень мотивації у вивченні іноземної мови на різних етапах, зв'язок

¹ Byrne D. Keys to Language Teaching. Techniques for Classroom Interaction. Longman, 2015. 180 p.

² Ellis G. Learning to Learn English. Cambridge University Press, 2016. P. 25–26.

матеріалу, який вивчається з ситуаціями з життя, розвитком учнівської самостійності та творчої ініціативи.

Нетрадиційний урок – це імпровізація навчального заняття з нетрадиційною структурою. Такий урок має включати прийоми та методи різних форм навчання. Він заснований на спільній діяльності вчителя та учнів, спільному пошуку, апробуванні нових форм роботи, що в кінцевому підсумку впливає на активізацію пізнавальної учнівської активності на уроках і підвищення ефективності викладання³.

До нетрадиційних форм уроків відносять рольові ігри, уроки-спектаклі, включення казкового сюжету, ретроспективу знань, уроки-фантазії, уроки-ігри, ділові ігри, уроки-заліки, уроки-подорожі, круглі столи або конференції, уроки-змагання, прес-конференції, уроки для висловлювання власних думок, уроки-діалоги, мозкові штурми, уроки-вікторини, уроки – актуальні інтерв'ю, імітаційно-рольові моделювання, уроки-диспути, моделювання учнівського мислення, уроки-турніри тощо.

Необов'язково увесь урок має стати нетрадиційним, можливе вкраплення в нього лише окремих елементів, які спрямовані на активізацію навчання. Це можуть бути уроки з використанням комп'ютерних технологій і проєктної методики, нестандартні форми тестування тощо.

Метою нетрадиційних уроків є робота над новими методами, формами, прийомами і засобами навчання, що сприяє реалізації основних завдань педагогіки та закону щодо активності навчання.

Основними складовими нетрадиційних форм уроків є: мотивація, новизна, різноманітність форм і методів, творча мисленнева діяльність. Важливо створити на занятті атмосферу іншомовного спілкування, тому що в основному на таких уроках домінує пасивне, а не активне спілкування.

Запорукою успіху будь-якого нестандартного уроку є жанрове розмаїття, чіткість структурної продуманості, натхнення дітей на ідею, спільна підготовка. Позитивні риси, які дає нестандартний урок – це сприятливі умови, невимушене спілкування, психологічний комфорт, ситуація успіху, рівні умови для розкриття індивідуальних можливостей учнів.

³ Христич Н. С., Борисова Н. В. Проблема вибору традиційних та інноваційних технологій навчання у процесі підготовки майбутніх учителів англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 13(81). С. 198–201.

Роль учнів у нестандартному уроці: прагнення помірятися силами; перевірка знань, умінь, навичок у змаганні з друзями; відповідальність за команду; бажання заслужити схвалення однолітків; можливість дізнатися нове; з користю провести час.

Зупинимося на деяких видах нетрадиційних уроків, зокрема на відео-уроці, уроці-проекті, уроці-екскурсії, уроці-грі, уроці-прес-конференції, уроці-рольовій грі.

Відео-урок є однією з нетрадиційних форм уроку англійської мови. Зокрема використання відео на таких уроках допомагає реалізувати найважливіші вимоги комунікативної методики, що полягає в представленні процесу оволодіння мовою як розуміння справжньої іншомовної культури.

Наступним плюсом демонстрації відео на уроках англійської мови є значний емоційний вплив, який є дуже переконливим. Зауважимо, що увагу варто спрямувати на розвиток особистісного відношення до побаченого. Використання вказаних засобів сприяє різнобічному розвитку психічної діяльності учнів, зокрема, пам'яті. При перегляді в аудиторії панує атмосфера загальної пізнавальної діяльності. Позитивний вплив має використання різної відео інформації, що сприяє запам'ятовуванню країнознавчого та мовного матеріалу. Ця дієва форма нетрадиційного уроку сприяє не лише активізації уваги, а й сприяє у вдосконаленні сприйняття та розуміння мовлення на слух та говоріння. У лінгафонних кабінетах створюють медіатеку з найширшим розмаїттям відеоматеріалів, що відповідають предметно-тематичному змісту, визначеному навчальною програмою і з завданнями до них.

Урок-проект є нетрадиційною формою уроку англійської мови. Проектна методика відрізняється груповим характером виконання вказаних завдань. При цьому здійснюється діяльність, яка є креативною та орієнтована на особистість учня і передбачає високий рівень в індивідуальній та колективній відповідальності за виконання запланованого для розробки. Головна особливість такого заняття є доступність теми та можливість її змінити.

Виконаний проект представляється в різних формах, зокрема, це може бути у формі статті, рекомендацій, альбому, колажу, презентацій, веб-квесту тощо. Урізноманітнити можна й форми презентування проекту. Це може проходити у формі доповіді, конференції, конкурсу, свята, спектаклю. Головний результат у роботі за нетрадиційною формою уроку над проектом – це актуалізація існуючих і здобуття нових знань, навичок і вмінь та їх креативне застосування по-новому. При роботі над проектом у кілька

етапів працюють і в позанавчальний час: обирають тему або проблему проєкту; формують групу виконавців; розробляють план роботи над обраним проєктом, визначають терміни; розподіляють завдання серед учнів; виконують завдання, обговорюють в групі результати виконання кожного завдання; оформлюють спільний результат; звітують за проєктом; оцінюють виконання проєкту.

Отже, основною ідеєю методу проєктів як одного з видів нетрадиційної форми уроку є перенесення акценту з різних видів вправ на активну розумову діяльність учнів під час загальної творчої діяльності учнів. Такий урок-проєкт сприяє формуванню вміння виконання самостійної роботи.

Урок-екскурсія належить до нетрадиційної форми уроку англійської мови, зокрема, урок-екскурсія. Це віртуальна екскурсія, яку можна здійснити на занятті прямо в класі, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології, завдяки яким можна познайомитися з чарівними ландшафтами, історичними та культурними пам'ятками, поринути у вікові традиції. Вказана форма уроку є найрезультативнішою при вивченні країнознавчого матеріалу, а також у процесі ознайомлення учнів з культурою іноземної країни, мову, яку учні вивчають, а також рідної країни.

При проведенні такої нетрадиційної форми уроку, як урок-екскурсія: учням повідомляють тему екскурсії та пропонують здогадатися, про що саме йтиметься. Далі варто ввести нову лексику, яка знадобиться для розуміння презентації, яка покладена в основу уроку. Нову лексику слід ввести на початку такого уроку. Також пропонуються запитання, на які належить відповісти учням по закінченню екскурсії.

Комунікативну активність можна стимулювати за допомогою різних завдань, використання фраз-кліше. Під час нетрадиційної форми уроку-екскурсії роль гіда або екскурсовода може виконувати не лише вчитель, а й підготовлені учні.

Урок-гра є також нетрадиційною формою уроку англійської мови, вельми цікавим і продуктивним видом організації. Вказана форма уроку здатна розширити знання учнів щодо звичаїв, що існують в англійськомовних країнах, і розвивають у школярів здатність до іншомовної комунікації, що стане в нагоді в різних ситуаціях.

Такі нетрадиційні форми уроку, які проходять як гра можуть бути різними, зокрема, у формі ділової гри (на один урок чи навіть на два), дидактичної гри, логічної гри, рольової гри (інсценування), ігрової організації навчання, використовуючи ігрові завдання, до яких відносять уроки-змагання, уроки-конкурси, уроки-подорожі, уроки-

КВК), а також сюди можна віднести ігрову організацію навчання, використовуючи завдання, які використовуються на звичайному уроці.

Урок-прес-конференцію краще проводити як заключний за темою, що вивчається. Як правило, він проводиться у вигляді рольової гри, тому що передбачає наявність певних ролей: це бесіди членів делегацій або інших груп із представниками телебачення, преси, журналістами газет і журналів, фотокореспондентами. Перед учасниками конференції ставиться мовне завдання. Під час уроку учні тренуються в монологічному мовленні, в умінні ставити проблемні запитання дискусійного характеру, аргументовано відповідати на запитання. Дітям подобаються такі уроки, тому що вони передбачають розвиток навичок самостійної роботи, прагнення до творчого пошуку. Після уроку, як правило, учні діляться враженнями, визначають, що вдалося, а що не дуже, планують, за якою темою можна провести такий урок.

Урок-рольова гра є однією з найефективніших форм і способів створення ситуації, що сприяє розвитку мовлення.

Навчальні можливості полягають у такому: це – найточніша модель спілкування, тому що в ній передбачається наслідування природної ситуації, має великі можливості мотиваційно-спонукального характеру, передбачає посилення мотивації спонукального характеру, а також власної причетності до того, що того, що відбувається.

Рольову гру розглядають через спонтанну поведінку учнів, їхню реакцію на поведінку інших, що беруть участь в уявній ситуації. Рольова гра є своєрідним навчальним прийомом, коли учень повинен говорити в межах заданої теми, граючи роль, реагуючи на обставини, або граючи роль одного з учасників цієї гри.

В учнівських навчальних іграх старшокласники опановують такі складові спілкування: вміти почати бесіду, далі підтримувати її, зможти перервати співрозмовника, коли потрібно, погодитися з ним чи ні. Майже увесь час у процесі рольової гри відводиться мовленнєвій практиці, у цей же час не лише той, хто говорить, а й слухач, є максимально активними, тому що він повинен зрозуміти і запам'ятати фразу співрозмовника, співвіднести її до ситуації, та коректно відреагувати на неї.

Ігри мають позитивний вплив і формують пізнавальні інтереси у старшокласників та допомагають свідомо засвоювати іноземну мову. При навчанні усного мовлення із застосуванням рольової гри варто працювати над мовленнєвою діяльністю, ігровою та навчальною одночасно. З учнівського боку, рольова гра є ігровою діяльністю, під час

якої вони займають певні ролі. Учні навіть не усвідомлюють, що під час проведення такої форми вони навчаються. Наголосимо, що рольова гра є керованою, і вчитель чітко усвідомлює її освітній характер.

Вчителі часто застосовують рольову гру на своїх уроках і вважають її високоефективною в досягненні таких цілей, як взаємодія в групі, активне діалогічне спілкування, встановлення сприятливої атмосфери в групі. Сучасні навчальні посібники містять у собі велику кількість матеріалів для підготовки та застосування рольових ігрових ситуацій.

Цей досвід розглядає питання, що пов'язані з організацією навчальної діяльності, спрямовані на її розвиток, спрямовані на розвиток комунікативної компетенції учнів через використання нетрадиційних форм проведення навчальних занять.

Оптимальним використанням нестандартних уроків під час проведення навчальних занять можна⁴:

- підвищити ефективність освітнього процесу з навчального предмету «Англійська мова»;
- активізувати пізнавальну та розумову діяльність учнів;
- активізувати учнів;
- розвивати творчі здібності учнів;
- створити умови для самореалізації учнів;
- збільшити час усної практики для кожного учня;
- забезпечити високу мотивацію навчання;
- подолати особистісно-психологічний бар'єр спілкування;
- встановити сприятливий психологічний клімат на уроці;
- працювати над лексикою, граматикую та фонетичною сторонами мови;
- створити додаткове мовне середовище, необхідне, щоб формувати комунікативну компетенцію.

Отже, нестандартні уроки варто застосовувати як підсумкові у процесі узагальнення та закріплення знань, умінь і навичок учнів. Проте дуже часто використання зазначених форм в організації навчального процесу не варто, тому що це здатне привести втрату зацікавленості навчальним предметом і процесом навчання. Наголосимо, що перед нетрадиційним уроком повинна відбутися ретельна підготовка, зокрема, постановка певних навчальних цілей у навчанні і вихованні. При виборі нетрадиційних форм вчитель

⁴ Чорна І.І. Використання нетрадиційних форм організації навчання на заняттях з іноземної мови як важлива умова формування професійної мобільності майбутніх економістів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Випуск 60'2018. С. 216–219.

повинен враховувати рівень підготовки та певні особливості всього класу та окремих учнів, яких можна задіяти.

2. Нетрадиційні форми та методи роботи, що сприяють підвищенню мотивації до вивчення англійської мови

Розглянемо поняття «форма» і «метод», оскільки часто вчителі змішують ці два поняття.

Форма навчання є цілеспрямованою, чітко організованою, змістовною насиченою та методично оснащеною системою пізнавального та виховного спілкування, взаємодії, взаємовідносин вчителя та учнів. Результатом такої взаємодії є професійне вдосконалення вчителя, засвоєння дітьми знань, умінь та навичок, розвиток їх психічних процесів та моральних якостей. Форма навчання реалізується як органічна єдність цілеспрямованої організації змісту, навчальних засобів та методів.

Одинична та ізольована форма навчання (урок, лекція, лабораторна робота, семінарське заняття, екскурсія тощо) має своє навчально-виховне значення. Вона забезпечує засвоєння дітьми конкретних фактів, узагальнень, висновків, відпрацювання окремих умінь та навичок. Система ж різноманітних форм навчання, що дозволяє розкрити цілісні розділи, теми, теорії, концепції, застосувати взаємопов'язані вміння та навички, має загальне навчально-виховне значення, формує у школярів системні знання та особистісні якості.

Система різноманітних навчальних форм, пронизана і скріплена провідними ідеями розділу, теми та єдиними видами діяльності, забезпечує засвоєння системи науки, що вивчається, формування світогляду, навчальних умінь і навичок. Ефективність реальної практики навчання забезпечується не окремими формами, які продуманої, взаємозалежної системою. Різні системи навчання учнів: індивідуальна, групова, класно-урочна, бригадна, масово сугестивна навчальної взаємодії – є взаємовиключними. Наприклад, класно-урочна система може включати в себе індивідуальні, групові, бригадні заняття та елементи сугестивної педагогіки. Тому система форм може включати колективні, індивідуальні та інші заняття⁵.

Метод (від гр. *methodos* – «дослідження») – це спосіб дослідження явищ природи, підхід до явищ, що вивчаються, планомірний шлях наукового пізнання та встановлення істини; взагалі – прийом, спосіб чи спосіб дії (див. словник іншомовних слів); спосіб досягнення

⁵ Михайленко Т.А. Інноваційні технології у вивченні англійської мови. Київ : Шкільний світ, 2008. 128 с.

мети, належним чином упорядкована діяльність (див. філософський словник); сукупність прийомів чи операцій практичного чи теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих рішенню конкретного завдання. Як методи можуть виступати система операцій при роботі з певним обладнанням, прийоми наукового дослідження та викладу матеріалу, прийоми художнього відбору, узагальнення та оцінки матеріалу з позицій того чи іншого естетичного ідеалу тощо. Таким чином, метод – це спосіб спільної діяльності вчителя та учня, а форма уроку – це формат, у якому побудовано весь урок.

Розглянемо тепер сучасні тенденції навчання того чи іншого предмета в школі. Як відомо, навчання у наші дні здійснюється за навчальними програмами. Наразі дещо змінився вектор навчання, оскільки пріоритетна роль тепер приділяється діяльності учнів. Які ж форми та методи пропонують методисти для побудови уроків? У методичних рекомендаціях до уроків іноземних мов запропонована класифікацію типів уроків, а форми проведення вибираються вільно.

Зазначимо типи уроків⁶:

- Тип «урок засвоєння нових знань».
- Тип «урок комплексного застосування ЗУН (урок-закріплення)».
- Тип «урок актуалізації знань та умінь (урок-повторення)».
- Тип «урок узагальнення та систематизації».
- Тип «урок контрольного обліку та оцінки ЗУН».
- Тип «урок корекції ЗУН».
- Тип «комбінований урок» – може поєднувати кілька типів уроків, відповідно – і форм проведення.

Класифікація форм уроків:

- Уроки у формі змагань та ігор: КВК, вікторина, турнір, дуель.
- Уроки на основі нетрадиційної подачі матеріалу: урок-одкровення, урок-дублер, урок мудрості, творчий звіт.
- Уроки, що нагадують своєю формою публічні виступи: конференція, семінар, брифінг, аукціон, дискусія, репортаж, інтерв'ю, панорама, телеміст, диспут.
- Уроки, що імітують діяльність: ділові ігри, урок-слідство, наукова рада.
- Уроки у формі заходів: екскурсії, подорожі, прогулянки, рольові ігри.
- Уроки-фантазії: казка, спектакль, сюрприз.
- Інтегровані уроки.

⁶ Нос Л., Хома М. Нестандартні уроки з англійської мови в новій українській школі. *Молодий вчений*, 2020. 10 (86), 420-424.

Кожну форму уроку можна інтерпретувати з будь-якого типу уроку. Чітких правил немає, і все залежить від фантазії вчителя та від поставленої мети для конкретного уроку.

Класифікація методів:

У методиці наводиться така класифікація методів навчання:

- Пасивні: коли вчитель домінує, а учні пасивні. Такі методи визнані найменш ефективними, хоча використовуються на окремих уроках навчального типу. Найпоширеніший прийом пасивних методів – це лекція.

- Активні (АМН). Тут вчитель та учень виступають як рівноправні учасники уроку, взаємодія відбувається за вектором $\text{вчитель} = \text{учень}$.

- Інтерактивні (ІМН) – найефективніші методи, у яких учні взаємодіють як з учителем, а й один з одним. Вектор: $\text{вчитель} = \text{учень} = \text{учень}$.

У ЗЗСО передбачається використання активних та інтерактивних методів як більш дієвих та ефективних.

- Кейс-метод. Задається ситуація (реальна чи максимально наближена до реальності). Учні повинні дослідити ситуацію, запропонувати варіанти її вирішення, обрати найкращі із можливих рішень.

- Метод проектів передбачає самостійний аналіз заданої ситуації та вміння знаходити вирішення проблеми. Проектний метод поєднує дослідницькі, пошукові, творчі методи та прийоми навчання.

- Проблемний метод – передбачає постановку проблеми (проблемної ситуації, проблемного питання) та пошук рішень цієї проблеми через аналіз подібних ситуацій (питань, явищ).

- Метод розвитку критичного мислення через читання та письмо – метод, спрямований на розвиток критичного (самостійного, творчого, логічного) мислення. У методиці пропонується своя структура уроків, що складається з етапів виклику, осмислення та роздуми.

- Евристичний метод – поєднує різноманітні ігрові прийоми у формі конкурсів, ділових та рольових ігор, змагань, досліджень.

- Дослідницький метод перегукується із проблемним методом навчання. Тільки тут вчитель сам формулює проблему. Завдання учнів – організувати дослідницьку роботу з вивчення проблеми.

- Метод модульного навчання – зміст навчання розподіляється на дидактичні блоки-модулі. Розмір кожного модуля визначається темою, цілями навчання, профільною диференціацією учнів, їх вибором.

Вибір методу залежить від багатьох умов:

- цілі навчання;
- рівень підготовленості учнів;
- віку учнів;
- часу, відведеного вивчення матеріалу;
- оснащення школи;
- теоретичної та практичної підготовленості вчителя.

Кожен метод навчання містить у собі свій набір прийомів, які допомагають найефективніше реалізувати метод практично.

Відомо, що основним завданням вчителя є мотивування школяра на навчання. Тим часом мотивація вивчається в різних аспектах, і поняття цього явища трактується по-різному. Багатоаспектність проблеми мотивації зумовлює множинність підходів до розуміння її природи, сутності, методів її вивчення. Спочатку відзначимо, що у поведінці людини є дві функціонально взаємозалежні боку: спонукальна і регуляційна. Схвалення забезпечує активізацію і спрямованість поведінки, а регуляція відповідає за те, як воно складається від початку до кінця в конкретній ситуації. Такі психічні процеси, стану та явища, як мислення, увага, пам'ять, сприйняття, уява, відчуття, емоції, темперамент, характер, здібності – усе це забезпечує переважно регуляцію поведінки. Що ж до його стимуляції, чи спонукування, вони пов'язані з поняттями мотиву і мотивації.

Важливо розділяти ці два поняття. Термін «мотивація» представляє ширше поняття, ніж термін «мотив». У сучасній психології «мотивація» використовується в подвійному сенсі: з одного боку, вона позначає систему факторів, що детермінують поведінку (мотиви, потреби, цілі, наміри та багато іншого), з іншого – є характеристика процесу, що стимулює та підтримує поведінкову активність на певному рівні.

Уявлення про мотивацію виникає під час спроби пояснення поведінки. Це – пошук відповіді питання «чому?», «заради чого?», «для якої мети?», «навіщо?», «який сенс...?». Виявлення причин стійких змін поведінки та є відповідь на питання про мотивацію тих чи інших вчинків⁷.

Що ж до визначення мотиву, то найповнішим нам видається таке визначення, дане цьому явищу однією з провідних дослідниць цієї проблеми: мотив – це те, заради чого здійснюється діяльність, як мотив

⁷ Сазонова В. С., Анатайчук І. М. Застосування нетрадиційних форм проведення уроку з англійської мови для розвитку комунікативних навичок у студентів немовних спеціальностей. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 31 (70) № 2 Ч. 2 2020. С. 225–231.

можуть виступати предмети зовнішнього світу, уявлення, ідеї, почуття і переживання. Словом, все те, в чому знайшла своє втілення потреба.

Психологічний та методологічний аспекти проблеми підвищення мотивації потребують уважного вивчення.

З погляду психології навчання важливі такі чинники як:

- 1) грамотне стимулювання з боку вчителя;
- 2) залучення емоційної сфери до процесу навчання;
- 3) особистісна індивідуалізація;
- 4) залучення учнів у самостійну роботу під час уроку;
- 5) контроль знань, навичок, умінь;
- 6) використання аудіовізуальних засобів;
- 7) доброзичлива та робоча атмосфера в класі.

Для здійснення цих умов методисти пропонують такі нетрадиційні способи навчання ІМ:

- 1) впровадження проблемних завдань та ситуацій;
- 2) введення методу проєктів у навчальну діяльність;
- 3) використання пізнавальних та рольових ігор;
- 4) використання країнознавчого матеріалу;
- 5) система позакласних занять;
- 6) позакласні мовні заходи.

Розглянемо докладніше ці методи розвитку мотивації до вивчення іноземних мов.

Перейдемо до розкриття поняття проблемного навчання. Особливість проблемного навчання полягає у його спрямованості на самостійний пошук учнями нових знань та способів дії. Воно передбачає послідовне та цілеспрямоване висування перед ними пізнавальних проблем, вирішуючи які вони активно засвоюють нові знання.

Деякі вчені розрізняють рівні проблемності. Рівень проблемності залежить від активності учня у вирішенні та пошуку проблеми. Найвищий ступінь проблемності: «найвищий ... ступінь проблемності властива навчальній ситуації, в якій людина⁸:

- 1) сама формулює проблему (завдання);
- 2) сама знаходить її рішення;
- 3) вирішує та сама контролює правильність цього рішення».

Основні поняття проблемного навчання – «проблемне завдання», «проблемна ситуація», «проблема».

⁸ Методика викладання іноземних мов у профільних навчальних закладах. кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. Вид. 2-ге, випр. і перероб. Київ : Ленвіт, 2017. 328 с.

Важливо розмежовувати поняття «проблема» та «завдання». Вони трактуються таким чином: завдання сприймається слухачем як проблема, коли він «бачить» зв'язок між даними завдання та вимогою нової інформації, які містяться в ній, зі своїми колишніми знаннями. Так, завдання як об'єктивне явище приймає суб'єктивний характер, відбиваючись у свідомості людини, і стає для неї проблемою, тобто «завдання», відбиваючись у свідомості людини, стає для неї «проблемою», яку вона має вирішити у «проблемній ситуації».

Таким чином, мета проблемного навчання – поставити учня у становище «першовідкривача», який зіштовхується з посильними для нього питаннями та проблемами.

Суть проблемно-ціннісної методики вивчення іноземної мови – у діалектиці пізнання, у русі від репродуктивної до продуктивної, яка може бути представлена за допомогою триступеневої моделі:

1. Презентація вчителем та сприйняття учнем пізнаваного об'єкта.
2. Присвоєння учнем цього об'єкта через створення вчителем проблемних ситуацій з урахуванням проблемних завдань.
3. Спільна творчість учня та вчителя у створенні нових об'єктів пізнання.

3. Застосування нетрадиційних форм та технологій на уроках з англійської мови та в позанавчальній діяльності

Одним із яскравих прикладів застосування проблемного навчання іноземної мови є метод глобального наслідування (*les simulations globales*), який набув широкого поширення у Франції у 70-х роках. Один із творців методики, Ф. Дебізер писав: «Це наслідувальне, вигадане та розігране втілення міжособистісних контактів, організованих навколо проблемної ситуації, вирішення будь-якої проблеми, прийняття рішення...»⁹.

До проблемного навчання відносять метод проєктів, який широко використовується за кордоном. Метод проєктів – комплексний метод навчання, що дозволяє побудувати навчальний процес з інтересів учнів. Він дає учням можливість проявити самостійність у створенні, плануванні та контролі своєї навчально-пізнавальної діяльності. Результат цієї діяльності – створення «відчутного» продукту, предмета чи явища.

Метод орієнтований на самостійну діяльність учнів (індивідуальну, парну чи групову), виконувану протягом певного проміжку часу.

⁹ Борецька Г.Е. Сучасні технології формування англомовної компетенції говоріння в учнів основної і старшої школи. *Іноземні мови*. 2016. № 2. С. 23–26.

Розрізняють сім основних етапів роботи над проєктом:

- організаційний етап;
- етап вибору та обговорення ідеї, цілей та завдань проєкту;
- етап обговорення методичних аспектів та організації роботи учнів;
- етап структурування. Виділення підзадач для груп учнів, підбір матеріалу;
- етап безпосередньої роботи над проєктом;
- етап підбиття підсумків та оформлення результатів;
- презентація проєкту.

Проєктне навчання не тільки дозволяє підвищити мотивацію учнів, але разом із соціолінгвістичним підходом до навчання іноземних мов дозволяє формувати комунікативну, лінгвокраїнознавчу та методичну компетенції учнів. Вчителі англійської мови із задоволенням використовують цей метод, оскільки він не тільки відкриває свободу для діяльності викладача, але й за цілями та завданнями він тісно пов'язаний із комунікативним підходом, у якому поняття «діяльність» та «активність» є основними. Тобто говорити про проєкт можна лише тоді, коли учні перейшли від пасивного рівня до рівня творення власного навчання.

Форми організації самостійної діяльності учнів визначаються з особливостей тематики, цілей спільної діяльності. Важливо, щоб ідея проєкту відповідала інтересам усіх учасників, адже успіх проєктної діяльності залежить від організації роботи всередині групи та чіткого розподілу обов'язків [21, с. 24].

Цей метод тісно пов'язаний із використанням комп'ютерних технологій, у тому числі електронної пошти, Web-квестів та мережевих соціальних сервісів інтернету Web 2.0, що, безумовно, також підвищує зацікавленість у вивченні мови.

Для полегшення навчання іноземної мови часто використовують ігри, що робить його зрозумілішим і доступнішим для учнів. Зауважимо, що на освітній процес позитивно впливають усі види ігор: дидактичні, рухливі, творчі тощо. Різні ігри виконують різні функції: деякі сприяють накопиченню мовленнєвого матеріалу, інші – закріплюють раніше здобуті знання, формують певні навички та уміння.

Дидактичні ігри можна використовувати як на уроках, так і в самостійній діяльності старшокласників. За допомогою таких ігор діти засвоюють мовний матеріал у практичній діяльності, причому зосередження уваги та запам'ятовування відбуваються мимоволі. Спостерігається також підвищення інтелектуальної активності в учнів.

Рухливі ігри корисні як розвитку рухової активності зміцнення здоров'я школярів, а й сприяють вирішенню певних навчально-

виховних завдань, зокрема й з іноземної мови. Такі ігри організуються за певними правилами. Учні спілкуються, діють згідно з цими правилами. Спілкування може здійснюватись англійською мовою. Поєднання аудіювання, говоріння і рухів може довести мовний матеріал, що відпрацьовується в грі, до автоматизму.

Рольові ігри-драматизації допомагають засвоїти необхідні слова та висловлювання, відпрацювати інтонацію, розвинути виразну, образну мову учня. Виконуючи різні ролі, старшокласники проявляють фантазію, творчі здібності, розвиваються як особистості. Граючись, вони співпереживають своїм героям, починають орієнтуватися у людських відносинах у різних ситуаціях спілкування.

Щоб створити середовище спілкування іноземною мовою вчителю необхідно, перш за все, відібрати зміст з урахуванням наявного лексичного багажу. Тут облік вікових особливостей дітей також має велике значення.

Згідно з державним стандартом, формування комунікативної компетенції нерозривно пов'язане з соціокультурними та країнознавчими знаннями, що також сприяють підвищенню мотиваційного фону учнів щодо іноземної мови.

Лінгвокраїнознавчий аспект необхідний для фіксації країнознавчих відомостей в одиницях мови, для збагачення предметно-змістового плану. Його ґрунтовний підбір та часте використання є одним із резервів підвищення його активності.

Зміст країнознавчих текстів повинен мати певну новизну, значимість учнів. У такому плані корисні тексти, що містять відомості з географії та історії, інформацію про освітні заклади, про дитячі та юнацькі організації, про державний устрій країни мови або про особливості етикету, мовної поведінки в її межах. Все це покликане викликати в учнів потребу в подальшому самостійному ознайомленні з матеріалами іноземних країн. Лінгвокраїнознавство сприяє підвищенню мотивації, оскільки включає два аспекти: навчання мови та формування знань про країну мови, що вивчається.

Важливим є і соціокультурний компонент вивчення англійської мови. Важливу роль у формуванні особистості людини займає культура. Так як культура в узагальненому вигляді є не тільки і не стільки інформацією про країну, скільки фоновим знанням про носіїв мови, про їх невербальну поведінку в актах комунікації, необхідна база, на основі якої учні отримували б знання про традиції країни, знайомилися з досягненнями національної культури. Соціокультурний компонент дозволяє в якомусь сенсі включитися до діалогу культур, що дійсно сприяє підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови¹⁰.

¹⁰ Дичківська І.М. Інновації в педагогічних технологіях: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2017. 218 с.

Музичні твори різних жанрів є невід'ємною частиною освітнього процесу і позитивно впливають на мотивації до вивчення іноземної мови. На основі пісень іноземною мовою добре засвоюється та відпрацьовується лексика, граматичні структури, фонетика (розучування пісень з частими повторами допомагає закріпити не тільки правильність фразового наголосу та особливості іншомовного ритму, але й правильну артикуляцію, оскільки музичний слух, слухова увага та слуховий контроль у тісному взаємозв'язку з розвитком апарату артикуляції). Правильно підібрані на урок пісні можуть бути джерелом цінної країнознавчої та соціокультурної інформації. Крім того, пісні сприяють естетичному вихованню учнів, розкриттю їхнього творчого потенціалу, згуртуванню колективу; є основою мовної діяльності старшокласників.

При відборі пісенного матеріалу, як правило, рекомендується дотримуватись наступних критеріїв:

Автентичність. Цінність автентичної пісні в тому, що вона є продуктом художньої музично-поетичної творчості народу та відображає своєрідність культури своїх творців, їх внутрішній світ, ідеали, естетичні запити, їхній моральний образ, світогляд; вона допомагає учням наблизитися до розуміння менталітету носіїв мови, поринути у нову національну культуру.

Позитивний емоційний вплив. Вчитель має пам'ятати, що музичний твір сприяє розвитку емоційної та когнітивної сфер учнів. Ціннісні орієнтації, закладені у піснях, мають сприяти формуванню позитивного ставлення школяра до світу загалом, до соціуму, до себе.

Методична цінність. Важливо, щоб музичний матеріал служив базою для формування та вдосконалення знань, умінь та навичок відповідно до програми навчання іноземної мови. Тексти пісень повинні відповідати віковим особливостям учнів, тематиці занять; містити, поряд із вже вивченими, нові лексичні одиниці.

Загальномузична критерії значущі з погляду сприйняття учнями музичного матеріалу. Чіткість ритму та ритму, незатяжність проґрашів, милозвучний та «зручний» (не надто високий, не надто низький за тоном) характер вокальної партії – відсутність хоча б одного з перерахованих компонентів може завадити ефективному оволодінню пісенним матеріалом¹¹.

При роботі з пісенним матеріалом необхідно дотримуватись трьох етапів роботи:

- До прослуховування;
- Прослуховування пісні;
- Після прослуховування.

¹¹ Richards C. J., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge : CUP, 1994. 171 p.

На першому підготовчому етапі (Before-listening) необхідно створити мотивацію до слухання пісні. Викладач концентрує увагу на майбутній темі, організовує фронтальну бесіду на тему або говорить пару слів про пісню та її виконавця. На цьому етапі вчитель дає установку на прослуховування, пояснює завдання, які учень повинен виконувати під час прослуховування пісні.

Другий етап (While-listening tasks) – це прослуховування пісні та виконання завдань. У цьому процесі сприйняття мовного повідомлення та її розуміння мають зливатися один з одним.

Третій етап (After-listening tasks) є комунікативним. Тут слід виконувати різні мовні вправи, які стимулюють самостійні висловлювання учнів з прослуханої пісні з допомогою нових лексичних одиниць.

Таким чином, працюючи з пісенним матеріалом з метою формування знань, навичок та умінь слід враховувати завдання та специфіку кожного етапу їх формування.

Існують різні види позакласної роботи. Розрізняють як епізодичні (вечори, ранки, прес-конференції, дні іноземних мов), і постійні масові форми роботи (робота у гуртках). Розглянемо докладніше деякі з них.

Тиждень англійської мови у школі є не лише масовим заходом, а й комплексним, оскільки включає комплекс різних за змістом та за формою заходів, що проводяться протягом певного періоду часу та націлені на реалізацію завдань комплексного підходу до виховання учнів.

Такий захід є своєрідним творчим звітом гуртків іноземної мови; він сприяє розвитку творчих стосунків між вчителями, учнями та їхніми батьками, які тісно співпрацюють у процесі його підготовки та проведення.

Важливо правильно підібрати тематику заходів у рамках тижня: вона має бути як пізнавальною, так і доступною, а також відповідати інтересам та віковим особливостям учнів, рівню їхньої підготовки.

Під час проведення Тижня англійської мови в ЗЗСО можуть проводитися різні позаурочні заходи. Соціокультурний компонент дозволяє в якомусь сенсі долучитися до діалогу культур, що дійсно сприяє підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови.

В старшому шкільному віці як у класній, так і позакласній діяльності рекомендується широко використовувати яскраві картини, цікаві сюжети, реалістичні ситуації. Старшокласники легко входять у позаурочну діяльність. Різні постановки слід використовувати у вигляді окремих інсценувань і свят, а й у ролі окремих рольових ігор на уроках-повтореннях і уроках узагальненнях.

Старші підлітки чутливі до шаблонності та формалізму в роботі, що зобов'язує вчителя свідомо ставитись до відбору матеріалів для позакласних заходів. Оцінюючи досягнутих ними результатів вчитель

має бути максимально тактовний, налаштований створення умов задоволення потреб підлітка в інтелектуальному, емоційному, моральному самовдосконаленні. Постійне і тверде керівництво поєднується з ненав'язливістю: потрібно уникати дріб'язкової опіки, категоричних та грубих вимог. Інтереси підлітків досить широкі, часто нестійкі, іноді шкодять навчальним заняттям. Оскільки учні цього етапі вже досягли певного рівня володіння мовою, тут спектр заходів ще різноманітніший. Поряд із заходами, представленими на попередньому етапі, позаурочна робота тут може бути представлена різноманітними заходами змагань типу ігор «Найрозумніший», «Інтелектуальний марафон», КВК; ігри в прес-конференцію та конкурси.

Найстійкішим мотивом діяльності поза уроком у старшокласників є уявлення про майбутню професію. Тому при підготовці різноманітних заходів тут необхідно використовувати матеріали, здатні задовольнити професійні інтереси учнів. Таким чином, важливо сформувати уявлення школярів про значення англійської мови в їхньому подальшому особистому житті та/або професійній діяльності, можливості задоволення їх пізнавальних інтересів через англійську мову.

На даному етапі їм цікава практична сторона вивчення мови: вони з цікавістю вивчають інструкції про користування телефоном, анотацію до ліків англійською мовою; їм цікаво вникати у зміст зарубіжних пісень. У позакласній роботі потреби старшокласників можна задовольнити шляхом підбору художніх, суспільно-політичних, а також науково-популярних текстів на заняттях гуртка, організації тематичних вечорів, вікторин. До одного із способів орієнтації школярів на професійне використання мови слід зарахувати: зустрічі зі спеціалістами відповідних спеціальностей, людьми, які побували за кордоном, знайомство з деякими видами художнього та технічного перекладу, робота над проектами, участь в олімпіадах, практичних конференціях. Все вищезгадане можна реалізувати в рамках роботи гуртка іноземної мови. Також через досягнення певного рівня володіння мовою старшокласники можуть самі виступати в ролі організаторів загальношкільних мовних заходів – таких, як фестиваль іншомовних культур, день Святого Валентина тощо.

Таким чином, знаючи та враховуючи вікові особливості учнів, вчитель може здійснювати перспективне планування позакласної роботи на кожному етапі¹².

1) Принцип поєднання колективних, групових та індивідуальних форм роботи. Відомо, що колективні форми роботи, незалежно від

¹² Калініна Л.В., Самойлокевич І.В., Мисечко О.С., Березенська Л.І., Сіваєва Н.П. Розвиток професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови: проблемні завдання : Навчальний посібник. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 200 с.

віку учнів, впливають формування особистості та розвитку самого колективу загалом.

Залучені до єдиної колективної діяльності, об'єднані загальними інтересами учні легше долають психологічну скутість, пристосовуються до ситуації спілкування. Вони чуйно реагують на вимоги колективу, охоче працюють над собою. Ціннісні орієнтації колективу впливають на формування самооцінки діяльності учнів.

При підготовці колективних заходів важливі як групові, так і індивідуальні форми роботи з учнями. Організуючи групові види діяльності, слід пам'ятати, що найчастіше творча активність і душевна рівновага дитини залежать не від визнання її всім колективом, а симпатій його близьких друзів. Він зацікавлений у спілкуванні з ними, у їхній підтримці. Тому при формуванні груп надання свободи вибору партнера може відігравати вирішальну роль.

Часто ефективно працюють групи, згуртовані спільністю інтересів та прагнень. Об'єднані єдиним відповідальним дорученням, вони почуваються однією командою, де «один – за всіх, і всі – за одного». Так, під час підготовки заходів клас можна розбити кілька груп, збільшивши у своїй якості і темп виконуваної роботи (наприклад, одні готують стінгазети, інші – концертні номери, треті – оформлюють клас тощо).

Заснована на добровільних засадах, позакласна робота має створювати оптимальні умови для прояву потенційних можливостей школяра, його задатків та нахилів, а також їх розвитку.

Індивідуалізація у позакласній діяльності передбачає розробку надлишкових завдань для її учасників, їхнє варіювання з урахуванням умов та контингенту. Вчитель має вміти стимулювати активність учнів, надаючи їм право вибору виду діяльності, її змісту (варіанти віршів для фонетичного конкурсу, вибір участі у постановці), залучаючи учнів до підготовки до заходу, виявляючи «таланти» і вміло їх використовуючи.

Колективні, групові та індивідуальні види роботи повинні органічно поєднуватися між собою. Включення на певному етапі індивідуальної та групової діяльності в колективну є сприятливою основою для об'єднання особистих переживань та мотивів із переживаннями та мотивами колективу.

2) Принцип міжпредметних зв'язків у підготовці та проведенні позакласної роботи з англійської мови. Відповідно до цього принципу, позакласна робота має проводитися ізольовано, а тісному зв'язку з іншими предметами. Для підвищення інтересу учнів до неї та загалом, підвищення якості позакласної роботи (у гуртках, клубах знавців країн, під час проведення окремих заходів) доцільно

використання цікавих матеріалів з літератури, музики, живопису, історії, географії.

3) Принцип зв'язку з життям. Шляхом реалізації цього принципу досягається тісний зв'язок позакласної роботи з умовами життя та діяльності дитини. Основними умовами реалізації цього принципу є:

- Включення матеріалів іноземною мовою до загальношкільних заходів (пісні іноземною мовою)

- Зустрічі з носіями мови, з людьми, які використовують іноземну мову у професійній діяльності

- Листування із зарубіжними школярами, використання матеріалів листування у роботі над обраною темою

- Ознайомлення дітей з актуальними подіями в країні та світі

- Використання краєзнавчих матеріалів у розкритті таких тем, як «Моя майбутня професія», «Видатні люди міста» тощо.

Взаємодія всіх цих напрямів із навчально-виховним процесом школи робить систему позакласної роботи з іноземної мови справді життєздатною.

4) Принцип комунікативної активності. Він забезпечується відбором мовного та мовного матеріалу, який представляє найбільшу особистісну значущість для учнів, створенням умов, що наближають школярів до спілкування в природних умовах, використанням аудіовізуальних засобів та наочності, а також надання можливості їх емоційного та інтелектуального самоствердження.

Перераховані вище принципи тісно взаємопов'язані один з одним. У практиці педагогічної діяльності здійснення одного з них неможливе без дотримання інших. У цьому й проявляється їхній основний, системний характер.

ВИСНОВКИ

Навчання у школі – одне із найважливіших періодів у житті, період формування особистості загалом, тому педагогам необхідно надзвичайно осмислено підходити до питань, що стосуються проведенню навчально-виховної роботи. Створення благодіючих умов самореалізації, позитивна атмосфера як у класі, на уроці, і шанс проявити себе поза її межами – усе це, поруч із розумним контролем поведінки має позначитися на позитивному розвитку людини як моральної особистості.

Чималу роль організації навчальної роботи підлітків грає внутрішнє стимулювання їх пізнавальної активності; розвиток у них пізнавальних потреб, інтересів та мотивів вчення.

Мотивацію можна розглядати як сторону суб'єктивного світу учня; вона визначається його потребами, спонуканнями та

уподобаннями і має вирішальне значення для активізації всіх психологічних процесів – мислення, сприйняття, розуміння та засвоєння іншомовного матеріалу. Розрізняють два види мотивації: зовнішню і внутрішню, причому для успішного оволодіння іноземною мовою необхідне раціональне поєднання обох видів. Внутрішню мотивацію підтримувати важче, але саме вона актуальна на даний момент вивчення мови; вона викликає радість задоволення потреб, специфічних для предмета кожному занятті.

Таким чином, існує система заходів, які благотворно позначаються на мотивації учнів до вивчення іноземної мови, як у урочній, так і в позаурочній діяльності. При організації масових мовних заходів рекомендується дотримуватись особливих принципів, що забезпечують їх ефективність (принципи обліку рівня мовної підготовленості, вікових особливостей учнів; поєднання колективних, групових та індивідуальних форм роботи; міжпредметних зв'язків; зв'язки з життям; комунікативної активності) та тісно взаємопов'язаних один з одним.

Відомо, що основним завданням вчителя є мотивування учня до навчання. Використання під час уроків нетрадиційних форм навчання – це найкращий спосіб для цього. Мотивацію можна розглядати як сторону суб'єктивного світу учня; вона визначається його потребами, спонуканнями та уподобаннями і має вирішальне значення для активізації всіх психологічних процесів – мислення, сприйняття, розуміння та засвоєння іншомовного матеріалу.

Застосування нестандартних методів захоплюють навіть найбільш пасивних і слабо підготовлених учнів, що позитивно позначається на їхній успішності.

До найпоширеніших нетрадиційних методів можна віднести: захист учнями власних проєктів та ідей; постановку казки, проведення гри за темою уроку; екскурсію за вказаною темою; роботу в групах; використання сучасних технологій під час уроку.

У процесі використання цих методів завданням вчителя є, насамперед, організація пізнавальної діяльності учнів, під час якої розвивалися б їхні здібності.

Необхідно відзначити такі функції нетрадиційних уроків англійської мови: навчальна, виховна, розважальна, комунікативна, релаксаційна функція, розвивальна. Усі перераховані вище функції нетрадиційного уроку допомагають не лише в навчанні англійської мови, а й також розвивають особистісні якості школяра.

АНОТАЦІЯ

Пріоритетним завданням нетрадиційного уроку є підвищення пізнавальної активності учнів. Нестандартні методи захоплюють навіть найбільш пасивних та слабо підготовлених учнів, що позитивно позначається на їхній успішності. Оскільки нетрадиційні форми та методи роботи сприяють підвищенню мотивації до вивчення англійської мови, тому розглянуто методи розвитку мотивації до вивчення іноземних мов. Зазначені найпоширеніші нетрадиційні методи: захист проєктів та ідей; постановка казки, проведення гри за темою уроку; екскурсія за вказаною темою; робота в групах; використання сучасних технологій під час уроку тощо. Позакласна робота є невід'ємною частиною у вивченні англійської мови, що сприяє підвищенню мотивації до її опанування. Наголошено, що під час використання вказаних методів перед вчителями ставляться завдання щодо розвитку учнівських здібностей та особистісних якостей.

Література

1. Byrne D. Keys to Language Teaching. Techniques for Classroom Interaction. Longman, 2015. 180 p.
2. Ellis G. Learning to Learn English. Cambridge University Press, 2016. P. 25–26.
3. Христич Н. С., Борисова Н. В. Проблема вибору традиційних та інноваційних технологій навчання у процесі підготовки майбутніх учителів англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 13(81). С. 198–201. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2022-13\(81\)-198-201](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2022-13(81)-198-201)
4. Чорна І.І. Використання нетрадиційних форм організації навчання на заняттях з іноземної мови як важлива умова формування професійної мобільності майбутніх економістів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Випуск 60'2018. С. 216–219.
5. Михайленко Т.А. Інноваційні технології у вивченні англійської мови. Київ : Шкільний світ, 2008. 128 с.
6. Нос Л., Хома М. Нестандартні уроки з англійської мови в новій українській школі. *Молодий вчений*, 2020. 10 (86), 420-424. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-86>
7. Сазонова В. С., Анатайчук І. М. Застосування нетрадиційних форм проведення уроку з англійської мови для розвитку комунікативних навичок у студентів немовних спеціальностей. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні*

комунікації. Том 31 (70) № 2 Ч. 2 2020. С. 225–231. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-2/39>

8. Методика викладання іноземних мов у профільних навчальних закладах. кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколасвої. Вид. 2-ге, випр. і перероб. Київ : Ленвіт, 2017. 328 с.

9. Борецька Г.Е. Сучасні технології формування англомовної компетенції говоріння в учнів основної і старшої школи. *Іноземні мови*. 2016. № 2. С. 23–26.

10. Дичківська І.М. Інновації в педагогічних технологіях: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2017. 218 с.

11. Richards C. J., Rodgers T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge : CUP, 1994. 171 p.

12. Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В., Мисечко О.Є., Березенська Л.І., Сіваєва Н.П. Розвиток професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови: проблемні завдання : Навчальний посібник. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 200 с.

Information about the author:

Borysova Nataliia Vasylivna,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of of Foreign Philology,

Translation and Teaching Methods

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

30, Sukhomlynskyi str., Pereiaslav, 08401, Ukraine